

TGM: Volt egy álmunk

2014 június 19. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Ötven évvel ezel?tt mondta el híres beszédét Martin Luther King. Nem véletlen, hogy ?t is, a Kennedy fivéreket is megölték. Akkortájt a mérsékelt reform gondolata is iszonyatnak számított.

Martin Luther King tiszteletes urat az akkori amerikai közvélemény egyrészt büdös niggernek, másrészt büdös

kommunistának tartotta. (Mi tagadás, King környezetében ott volt az Egyesült Államok Kommunista Pártjának jó néhány önkéntese, munkáiban és stratégiájában pedig föl-fölt?nnek a párt f? ideológusának, Herbert Apthekernek a gondolatai. De ez csak utólag derült ki, másrészt pedig King használta föl a kommunista értelmiségieket, nem azok ?t. Ám jellemz?, hogy az Amerikában teljesen marginális, aprócska és üldözött szervezet volt az, amely – az ellenszolgáltatás reménye nélkül – támogatta a fekete emancipációs mozgalmat, kezdetben egyedül. Mások, más fehérek már csak a nagy siker láttán csatlakoztak.)

King természetesen nem volt kommunista, még csak baloldalinak se nevezhetjük: liberális volt, de a liberalizmus annyira volt akkor elterjedt, elismert és kedvelt az Egyesült Államokban, mint manapság Fejér megyében.

Az álom, amelyr?l ötven éve – meg el?tte többször – szólt, a faji egyenl?ség álma volt. (Nálunk ezt csak eufemisztikusan szabad kifejezni, talán az „etnikum” szóval, mintha az emberfajták különböz?sége volna a probléma, nem a fajüldözés meg a fajgy?lölet. A „faj” szó – amelyet rituálisan mindig kijavítanak „fajtára” – tabusítása a rasszizmustól való akkora rettegésre utal, amekkora már-már a rasszizmussal határos.) Martin Luther King korában a faji szegregáció még törvényes volt számos amerikai tagállamban (és több volt brit gyarmaton), üzletek, mozik, éttermek kirakatában ott volt a „NÉGEREKNEK TILOS A BEMENET” tábla, jobb közép- és f?iskolákon s a legtöbb egyetemen mutatóba se nagyon akadt fekete hallgató, színes bevándorlókat nem nagyon engedtek be se Amerikába, se a fehér domíniumokba (Kanada, Ausztrália, Új-Zéland), se Nyugat-Európába, a feketék nyílt gúnyolása és gyalázása mindennapos volt a sajtóban, az irodalomban, a színpadon, a filmben, a televízióban, majdnem tiszta liliomfehér volt a legtöbb törvényhozás, a tábornoki és f?tiszti kar, a t?zsde és egyáltalán minden, ahol pénz volt, hatalom, hírnév és megbecsülés. A feketéket mindenféle ürüggyel kizárták a szavazásból. Az evvel-avval meggyanúsított feketéket elég gyakran lincselték meg az amerikai Délen – s a lincsel?k elég s?r?n úszták meg a dolgot az esküdtbíróságon (az esküdtek persze majdnem mind fehérek voltak) – , a velük szembeni rasszista rend?ri er?szak meg naponta megeshetett. Ekkoriban még folytak az utolsó gyarmati háborúk; Párizsban egy tüntetés után százával úsztak az algériaiak véres hullái a Szajnában, a sajtó egy szót se szólhatott, a holttesteket eltüntették, a felel?söket kitüntették.

A szovjet rendszerek propagandája az itteni elnyomást próbálta igazolni az amerikai fajüldözéssel; ennek nem volt sikere. Magyarországon máig gúnyosan emlegetik, hogy „…Amerikában verik a négereket”, pedig a gúny oktalan: Amerikában csakugyan verték a feketéket. Végre valami, ami bizonyos kelet-európaiak szemében népszer?vé tehette Amerikát.

Martin Luther Kinget meggyilkolhatta a merényl?, az amerikai liberalizmus azonban gy?zött: a szegregációs törvényeket eltörölték, a feketék (majd a latin-amerikai eredet? „hispánok”) hozzájuthattak végre alkotmányos jogaikhoz, a pozitív diszkriminációt (affirmative action) szolgáló törvények és rendeletek százai segítettek létrehozni a m?velt fekete középosztályt és értelmiséget – a hadsereg és az egyetem volt ebben a két élenjáró intézmény – , és (mindenféle visszaesések ellenére) a jogi-állami rasszizmus megsz?ntnek tekinthet?, a mainstream kultúra pedig szinte fanatikus éberséggel ?rködik rajta, hogy fajgy?löl? gondolatok, képek és metaforák ne jussanak nyilvánosságra. Ha mégis el?fordul – szórványosan – ilyesmi, azonnal óriási botrány lesz bel?le, aki ebben ludas, elintézte magát egy életre. Vannak fekete miniszterek, szenátorok, polgármesterek, rend?rf?nökök, vezérkari tisztek, egyetemi rektorok, bankigazgatók, gyártulajdonosok, szakszervezeti vezet?k, ünnepelt gondolkodók és

nagy tudósok. És van fekete elnök.

A feketék többsége ma is a legnagyobb szegénységben él, társadalmi szegregációban, tanulatlan és nem egészséges. A feketék átlagos életkora ma is alacsonyabb, mint a többségé vagy az ázsiai eredet? kisebbségeké. A fekete munkanélküliség jóval nagyobb, mint a fehér. A dolgozó feketék átlagjövedelme munkatársaikénál tipikusan alacsonyabb. A pozitív diszkriminációs programok nem túl népszer?ek. Bekövetkezett – már legalább két évtizede – a valahai lelkes együttérzés elfáradása (compassion fatigue). A feketék egy jelent?s kisebbsége óriási utat tett meg – és ez az eredmény önmagában is a legnagyobb tiszteletre méltó – , de a legtöbben ma is ott vannak a társadalmi piramis legalján.

Az 1968-as mozgalmak megrázkódtatásai után az egyenl?ségpárti liberalizmus újabb óriási sikereket ért el: lendületet vett a n?k társadalmi és erkölcsi egyenrangúságát célzó mozgalom, a feminizmus (amely természetesen nemcsak a n?k mozgalma) és a melegek, leszbikusok egyenjogúsítását kivívó mozgalom is, amelynek sikerült mélyreható jogi és egzisztenciális változásokat el?idéznie. A Magyarországon félreértett „politikai korrektség” önkéntesen választott és betartott eszménye – amely el?írja a hátrányos helyzet? kisebbségek, az idegenek, a „mások”, a szegények, szenvedélybetegek és egyéb szenved?k megvet? és méltánytalan bírálatától, kigúnyolásától való tartózkodást, nem is beszélve az ellenük való uszítás azonnali és energikus elítélésér?l – , akármint vélekedjünk is róla, demokratikusabbá, egalitáriusabbá és befogadóbbá alakította a közbeszédet, jó hatással volt a médiákra és az intézményeken belüli diskurzusra. Nagyon sok vállalat és szervezet (rengeteg közület is) n?i kvótát állított föl, sokkal több a vezet? beosztású n?, s a n?k relatív átlagjövedelme is n?tt. A családon belüli viszonyok is egyenl?bbek, megenged?bbek, türelmesebbek lettek – amint ezt számtalan vizsgálat és fölmérés bizonyítja – , beleértve a gyerekek méltóságának és szuverenitásának elismerését; kevésbé autoritárius a nevelés mind otthon, mind az iskolában; a gyerekek fizikai bántalmazása megsz?n?ben van. A homoszexualitás üldözése, megbélyegzése, kulturális elnyomása nagyrészt a múlté.

Mindez azonban alig változtatott az állam és a politika jellegén. A liberális társadalommal együttél? amerikai állam 1945 óta egyfolytában birodalmi háborúkat folytat, aggálytalanul él mérhetetlen katonai fölényével – bár ennek ellenére gyakran szenved el lesújtó vereséget. Az Egyesült Államok számtalan véres diktatúrát támogatott és támogat (a Szuharto-féle indonéziai katonai rémuralom egymillió embert mészárolt le vélt politikai ellenfelei közül), az amerikai katonai és titkosszolgálati agresszivitás a Szovjetunió összeomlásával, Kína piaci-t?kés fordulatával, a hidegháború befejez?désével se csökkent.

Legutóbb kiderült, hogy az amerikai nemzetbiztonsági szolgálat (az NSA) gyakorlatilag az egész világot megfigyeli, együttm?ködve a brit szolgálatokkal és hadsereggel. A szövetségeseit is. Ellenségeit az USA a nemzetközi jogra való tekintet nélkül gyilkoltatja meg külföldön. Egyáltalán nincs tekintettel más államok szuverenitására, nemzeti függetlenségére, továbbá az érvényes nemzetközi szerz?désekre. (Ez alól részben – és igen aggasztó módon – csak a fehér angolszász államok a kivételek: az Egyesült Királyság, Kanada, Ausztrália és Új-Zéland. Az etnikai kapocs még mindig er?sebb, mint a szövetségesi viszony…)

A vietnami és az iraki háború elleni tömegmozgalmak teljesen eredménytelenek maradtak. Újraválaszották George W. Bush elnököt, akir?l kiderült, hogy az iraki háború okairól és céljairól szemérmetlenül hazudott az amerikai népnek. A francia hadsereg és titkosszolgálat bevatkozásai a Magrebben és Fekete-Afrikában mindennél semmivel se különbek.

Az európai államok bels? viszonyai (az északi kivétellel: Németország, Benelux, de igazából csak Skandinávia) ismét kevésbé liberálisak: a bevándorlókkal („bevándorlónak” tekintik a sokadik generációs, ám keleti vagy déli eredet? polgártársakat is) és az ?ket „kibocsátó” szegényebb országokkal szembeni idegengy?lölet és rasszizmus roppantul elterjedt, miközben más – „autochtonnak”, „hazainak” elismert – kisebbségek helyzete közben tetemesen javult (Nyugat-Európában).

A huszadik századi liberalizmus 1917 és 1989 között kifejezte azt a tényt is, hogy mind kívül (a Szovjetunióban és befolyási övezetében), mind belül (a nyugati kommunista és radikális szocialista pártokban, a szakszervezetekben, az er?s széls?baloldali szubkultúrában és párhuzamos intézményrendszerben) jelen volt a fönnálló rendszer rendszerszint? kihívója, amely immár más volt, mint a rongyos éhenkórászok gyülevész hada: katonai er?t?l a filozófiáig rendelkezett a hatalom – ez esetben az ellenhatalom – összes klasszikus jegyével. A második világháborúban a t?kés Nyugatnak össze kellett fognia evvel az ellenhatalommal, majd 1945 után példátlanul nagy engedményeket kellett tennie a nyugati munkásosztálynak (a szakszervezetek és a munkáspártok ideig-óráig még irányíthattak is némely nyugati államokat, kulturális befolyásuk is mérhetetlenül megn?tt). Ez a helyzet a nyugati munkásság polgárosulásával, a technika fejl?désével, a szovjet tömb bels? válságával az 1970-es évek végére

megváltozott, mégis hátrahagyta az egyenl?ség er?s hagyományát, amelyben a liberalizmus és a szocializmus konvergált. De Európában is megmaradt az imperialista jelleg: a szegény, függ? országokkal szembeni túlhatalom, éles kontrasztban a növekv? bels? egyenl?séggel, toleranciával, pluralizmussal.

A nyugati és keleti „jóléti állam” és „fogyasztói társadalom” nagyjából egyidej? válsága az 1970-es és 1980-as években – Giovanni Arrighi joggal mutatta ki az etatista (tervez?, újraelosztó) és piaci (laisser-faire, privatizáló) szakaszok ciklikus váltakozását a modern kapitalizmus történetében; ez egyébként a szovjet típusú államkapitalizmusokra is illett valamelyest – tönkretette a reformáló munkáspártokat (Kelet-Európában is), és megásta a nagy tizenkilencedik századi világnézetek sírját.

Ez persze együtt haladt az atomizálódás, a mobilitás, a szüntelenül cserél?d? kulturális identitások, a kommerciális tömegkultúra, a mobiltelefóniával összefonódó digitális kommunikáció, a hagyományos írásbeliség hanyatlása, a régi nemzeti kultúrák megroppanása, az osztályidentitások alkonya, a szexuális forradalom, a településszerkezeti átalakulás stb. ismert jelenségeinek kombinált hatásával, amelyek következtében a „fejlett” (azaz nem harmadik világbeli) országok szervezettsége visszaesett. Nincsenek többé nagy létszámú szakszervezetek, tömegmozgalmak, tömegpártok, egyházak. Nemcsak a templomok üresek, hanem a mozik is. A tömeges együttlét generációs jelleg?vé vált, rock-koncertek és ún. fesztiválok csak a fiataloknak szállítják az olcsó eksztázist. A két valaha legelterjedtebb közös élmény – a katonai szolgálat és a templomba járás – keveseké. Az európai kultúra közös alapjai nem semmisültek meg, egyszer?en elfelejtették ?ket.

A tizenkilencedik század (persze korábbról származó) nagy ideológiái – a liberalizmus, a nacionalizmus és a szocializmus – azonban megsz?ntek.

Emancipációs funkcióik (jogegyenl?ség, alkotmányos védelem, joguralom, a magánélet háborítatlansága; az idegen dinasztikus uralom elvetése, nemzeti függetlenség, önállóság, önrendelkezés, a népek egyenl?sége, kifejezési szabadság, szabad nyelvhasználat minden „néptörzsnek”; a fizikai munkát végz? osztályok méltóságának elismerése, munkajog, szociális jogok, progresszív adó, egyenl?sít? szociálpolitika, legális föllépés érvényes szerz?désekkel szemben, azaz: sztrájkjog, stb.) ellentmondásosan bár, de kodifikálódtak valamelyest, valósággá is változtak itt-ott, annyira, amennyire, de azért nagyjából egyformán részei – némileg kilúgozva és ártalmatlanítva – a jelenkori konszenzusnak. A mai politikának van osztálytartalma (hogyne lenne!), de nem osztálypolitika abban az értelemben, hogy bizonyos osztályok kollektív politikai szubjektumok, közös erkölcsi cselekv?k lennének, mint a huszadik században. Az egyes politikák közötti döntést egyre kevésbé szabja meg a világnézeti identitás, sokkal inkább a politikai ajánlat el?nyeir?l alkotott – a médiák által is keltett – benyomás.

Ennek folytán a parlamentarizmus kiüresedett, a forradalmi mozgalmakat pedig követel? mozgalmak váltották föl. A forradalom lényege, hogy kétségbe vonja az adott hatalom legitimitását, az újabb követel? mozgalmak – antinukleáris mozgalmak, antiglobalisták, Occupy!, Indignados és a többi – viszont a fönnálló hatalomtól igénylik követeléseik teljesítését, de (noha nem forradalmiak) a parlamenti politikától (is) távol maradnak. Nincs szervezetük és szerkezetük, addig maradnak fönn, ameddig egy-egy nagy tüntetéshullám energiája tart (ez kb. három év), nyomot hagynak ugyan, de ezek a nyomok a kezdeményez?k gondolataival ellenkez? irányba is vezethetnek, anélkül, hogy ez bárkinek fölt?nnék.

A pártrendszer nincs mindenütt akkora válságban, mint Magyarországon – a legnagyobb pártnak itt sokkal több megválasztott és kinevezett állami tisztségvisel?je van, mint ahány tagja!... – , de azért az összetartó és fegyelmezett tömegpártok korszaka (a huszadik század) véget ért. Magyarországon a közönség gy?löli a pártrendszert (a többpártrendszert is), s nem veszi észre, hogy hovatovább nincs mit gy?lölnie.

Ám minden tekintetben világos, hogy a kollektív szubjektumok (nemzetek, osztályok, felekezetek) meggyöngültek, a hagyományok nosztalgiává halványultak (a hagyományra hivatkozó, nagyon is posztmodern reakciósoknak fogalmuk sincs a hagyományról, különösen a vallásról).

Az alkotmányosság, a joguralom/jogállam, a kisebbségi jogok, az egyenl?ség, az egyéni szabadság – közvetve vagy közvetlenül – liberális származású rendszerét, amelynek (befelé legalábbis) az Egyesült Államok volt a legjellegzetesebb példája, legföljebb a megszokás és az intézményi hagyomány (els?sorban a jog) tartja fönn, eleven, tevékeny társadalmi támogatása nem nagyon van, ahogyan semmi másnak sincs.

Azon, hogy itt-ott ez a rendszer összeomlik (mint hazánkban), el lehet keseredni, de nem szabad meglep?dni. Ezt az egészet csak az imádság tartotta. A hitetlenek imádsága.

Mondom, a rendszer alapelvei ismeretlenek. „Liberális rendszeren” nálunk a legtöbben azt értik, hogy kimondottan liberális párti miniszterek vannak a kormányban. (Nem ezt jelenti, nyájas olvasó.) S ez az összeomlás nem azt jelenti, hogy a rendszer nem liberális többé, hanem inkább azt, hogy nem rendszer.

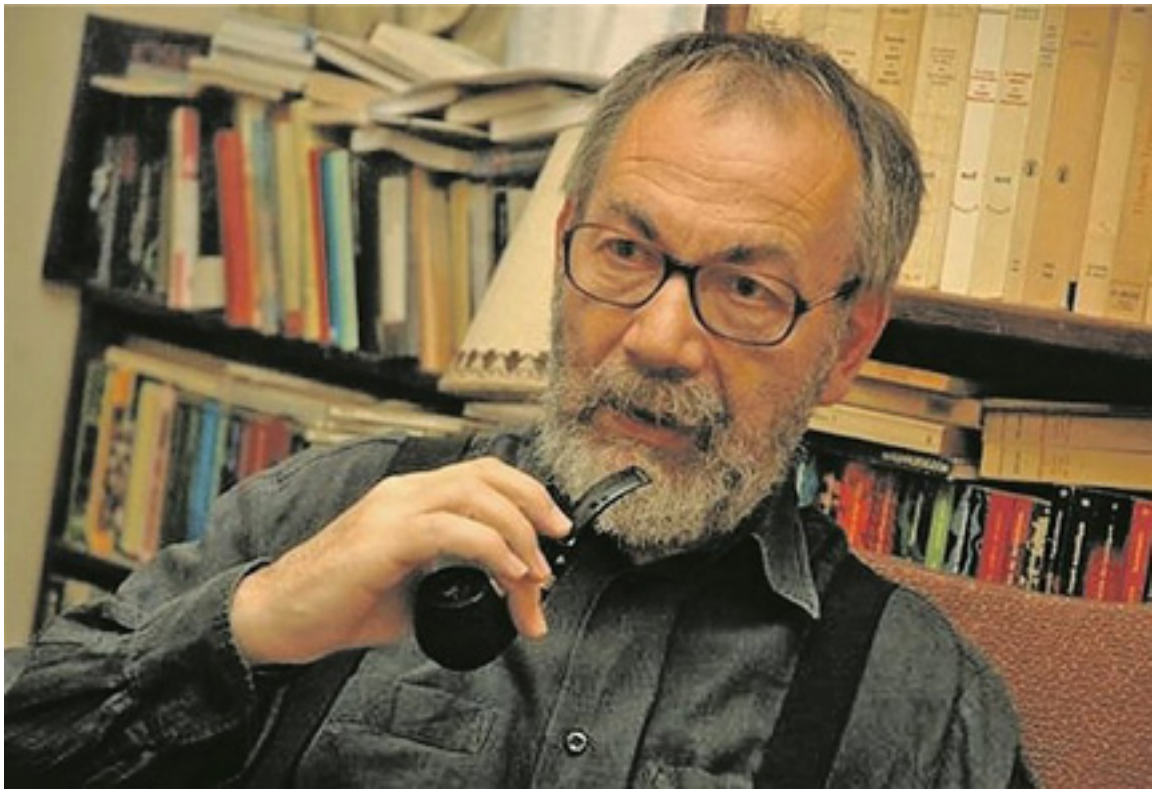
Mert az intézkedések tetsz?leges egymásutánja nem politika, és az er?szakmonopólium fönntartása vagy akár meger?sítése, a föns?bbségi és uralmi privilégiumok gyakorlása önmagában még nem állam.

Az Egyesült Államokban az NSA hallatlan botránya nem azért történelmi mérföldk?, mert ilyen egyetemes spiclirendszert még a totalitáriusnak híresztelt szörnyállamok se hoztak létre, hanem azért, mert az amerikai közvélemény ilyen bágyadtan reagál. Lám-lám, nálunk is: a magyarhoni szabadelv?ség emblematikus alakja, Konrád György, a világhír? író, megértéssel nyilatkozik err?l az aljasságról a nem kevésbé szabadelv? hetilapban – miközben ugyancsak méltányolja Thilo Sarrazin hírhedt rasszista fércm?vét és a nyugat-európai kormányok bevándorlóellenes, iszlamofóbiás, hm, attit?djét. Vajon mit szól Vámosszabadihoz? Azt sem értem, miért helyteleníti Konrád a megszállt arab területeken vaskézzel kormányzó izraeli hadsereg rendszabályai ellen irányuló szerény európai intézkedéseket. (Meg kell adni, az interjút készít? írótárs elh?lt. Én is meglep?döm, de csak ímmel-ámmal. Mindenki egyre reakciósabb.)

Volt egy álmunk – én már régóta nem álmodom ezt az álmot, de jobb kedv? nem lettem ett?l se – , EMBERI JOGOK volt a neve. Ahogy lenni szokott, egy s más valóra vált bel?le, nyíltan nem illik és nem szokás semmibe venni, bár a gúnyos mosoly mindenütt ott virít.

Ma Magyarországon – másutt nem – a „liberalizmus” a piac kultuszát jelenti s egyfajta elvont pluralizmust. Pedig az 1989-i kelet-európai liberalizmus egyrészt 1968 utáni szabadelv?ség volt, amelynek f? képvisel?i egy id?ben vonzódtak a (szovjetellenes) új baloldalhoz, másrészt h?seik Magyarországon – Eötvös, Jászi, Bibó – egalitáriusok voltak. A legnagyobb liberális (és republikánus) filozófus, Kant, a nagy francia forradalom híve volt. A jogegyenl?ség, a szociális állampolgárság s ami velük jár (az alkotmányosság és a nyilvánosság elve) egalitáriussá tette a liberalizmust. A nem egalitárius liberalizmus konzervatív.

Az egalitárius – alapjogi és szociális értelemben egyaránt egyenl?sít? – modern liberalizmus nem volt pusztán procedurális, s a népben bízott mindenekel?tt, nem a jogtudó elitekben („a fékekben és ellensúlyokban”, ami most az egyetlen hatékony liberális mítosz a tekintélyelv?, szabadságellenes rezsimekt?l tartó, m?velt kisebbség körében). Ez a liberalizmus pusztul, h?seit – Julian Assange-tól Edward Snowdenig – üldözi a nyugati jogállam. A brutalitástól sohasem idegenked? brit állam most már a szabad sajtóra is lesújt. 1789 és 1989 szelleme kihunyt.

Magam is elhagytam – ha tetszik, elárultam – ezt a szellemet. De én ennél nem kevesebb, hanem több (ha tetszik: „mélyebb”) szabadságot szerettem volna. Az atomizálódás, a bomlás, a szétzüllés együttállása az autoritárius er?szakoskodással (ennek az együttállásnak a jelei a rasszizmus, a n?gy?lölet, a homofóbia, az öregek és betegek gy?lölete: mindezek végs? soron a legalpáribb önzést fejezik ki), a politikai cselekvésképtelenség és az általánosult, kölcsönös gy?lölködés: ezek a kor jegyei.

Magyarországon és néhány volt (kelet-európai, közép-ázsiai) szovjet utódállamban ez különösen fölt?n?, de semmiképpen nem egyedülálló.

De Martin Luther King álmát nem friss ébredés váltotta föl a h?vös és tiszta hajnalban, hanem a verítékes, harákoló lidércnyomás. George Grosz, nem Piero della Francesca. A punk rock, nem az Örömóda. Tévépolitológusok, nem Bibó István. Neonáci rohamosztagok, nem munkástanácsok. A kezdetleges ávó után a kifinomult, egyetemes spiclirendszer: mint mindig, a szabadság védelmében.

Tamás Gáspár Miklós - www.nol.hu

A cikk eredetije itt olvasható

Tisztelt olvasók! Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** facebook oldalát, a következ? címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló